

Exploring the Reflection of Family Violence in *Common Folk Tales of Bakhtiari Culture*

Ebrahim Zaheri Abdevand*¹

Abstract

Through symbolic modeling in tales, the specific attitudes to domestic or family violence are conveyed to the audience. By exploring them, we can thus attain different attitudes to violence. This research aims to explore family violence, its causes, and factors that control it in *Bakhtiari folk tales based on the theories of social psychologists (with an emphasis on the theory of psychologists who believe in the social origin of aggression and social learning)*. This research was conducted using the documentary study method. The research population consisted of 139 written folk tales in Bakhtiari culture. After the violent scenes were extracted, they were classified in several general and main categories based on the theoretical framework and research objectives. We qualitatively analyzed the categories and sub-categories after counting them and taking percentages. The results of the study showed that *verbal-mental violence* has been more reflected in these tales and the family members have sought to cause psychological harm and endanger the other one's face. The wife/mother has been more the perpetrators of the family violence and the husband/father and daughter/sister have been more the victims of the violence. The socio-cultural (patriarchy, greed, deception, lie, and betrayal) and psychological factors (feeling of humiliation, failure and

Received: 18/07/2023

Accepted: 19/10/2023

* Corresponding Author's E-mail:
zaheri@sku.sc.ir

¹ Associate Professor of Persian Language and Literature, Shahrekord University and Research Institute of Kurdology, Shahrekord, Iran
<http://www.orcid.org/0000-0003-3472-8318>

anger) have played the most role in causing family violence in these tales. There have been two types of negative and positive attitudes to family violence in these tales. In some tales, the wrongdoers have been punished by *extremely aggressive behavior*, and there has been a positive attitude to this violence. This caused the audience to come to the conclusion that they should do aggressive behaviors against other people's mistakes. Therefore, such an attitude can increase aggression. **Keywords:** *Bakhtiari common folk tales*; social psychology; family violence; modeling.

Research literature

No research was found about violence and its reflection in Bakhtiari folk culture; *however, some research studies have been conducted on the role of violence in folk literature. For instance*, in their research, Babaei Hassansara and Qalandari (2018) concluded that storytelling has a significant effect on violence. In another study, Golchin, et al. (2022) concluded that there is a desirable attitude toward violent phenomenon in these proverbs.

Objectives, questions, and hypotheses

Tales and stories, especially the folks on whom research has not been carried out so far and there is no document other than the folk literature and stories to explore their past social and cultural issues, can be very useful to understand the attitude of different ethnic groups to violence. Accordingly, attempts were made in this research to explore the family violence, different types of family violence, its perpetrators and controlling factors in the common folktales in Bakhtiari culture and provide answer to the following questions:

1. What types of family violence (verbal-mental, physical, sexual, and economic aspects) have been most reflected in these stories?
2. Which of the family members were the perpetrators and victims of this violence?
3. In which subgroup (husband abuse, wife abuse, parent abuse, and child abuse) is family violence mostly seen?
4. What were the causes of family violence (social, psychological, innate, and economic aspects)?
5. What kind of attitude (positive or negative) towards family violence has been reflected in these tales?

Main discussion

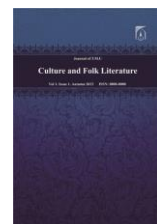
According to the social psychologists, there are several types of violence such as mental, verbal, physical, economic, and sexual violence that has been reflected in *common folk tales in Bakhtiari culture* (121 examples of violent actions). The most frequent factors introduced in these tales as the violence causes are the social, moral, and psychological factors (e.g., patriarchy, greed, deception, lie, and betrayal). In order to cause psychological harm and endanger the other one's face, family members have mostly used verbal-mental violence such as insulting, humiliating, rejecting and scolding, and then turned to severe physical violence such as tying one to a mule's tail, throwing in a well, burning and throwing into a pot of boiling water. In the view of social psychologists, *people's lifestyle, animal husbandry and agriculture-based life* affect the intensity and weakness of violence. This can be generalized to *Bakhtiari culture*. In fact, animal *husbandry occupation* and the semi nomadic tribe structure in this tribe are among the factors making such violence important in *Bakhtiari*

culture. This lifestyle requires the severe application of violence. Considering the violent perpetrators and victims, the perpetrators of family violence in these tales included the wife/mother and the victims have been the daughter/sister and son/brother. This indicates the *child abuse rate*, and that in *Bakhtiari* culture, the wife/mother is more active and influential at home and responsible for the affairs and upbringing of children than the husband/father.

Conclusion

The results of the study indicate that in these tales most types of violence are verbal-mental caused by social, moral, and psychological factors. The perpetrators of family violence have been mostly the wife/mother and the victims have been the daughter/sister and son/brother. There are two types of attitudes to violence in the studied tales: one is negative and the other one is positive. In the negative attitude, the characters introduced as the symbolic model of and an alternative to violence have unfavorable desire and ability and use their knowledge to attain abnormal goals. Therefore, the audience assesses them negatively and has a feeling of disgust with their violent behavior, and avoids doing such behaviors and actions. In some tales and stories, the wrongdoers face the aggressive behavior of others. There is a positive attitude to these types of violence in *Bakhtiari* folk tales. According to social psychologists, this violence's intensity causes the audience to avoid the actions of wrongdoers. However, they also come to the conclusion that they should show the most aggressive behavior against others' mistakes. Such an attitude can increase violence and aggression. This attitude seems *to be in need of correction* as it can cause a lot of damage to society.

References

- Babaei Hassansara, M., & Qalandari, M. (2018). Effect of storytelling on negative attitude and aggression of children toward their parents. *Rooyesh*, 7(3), 53-78.
- Golchin M., Gholipour, S., Ghaderi, S., & Heydari, A. (2022). Representation of violence in Laki's proverbs. *Social Problems of Iran*, 13(1), 229-248.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه

سال ۱۱، شماره ۵۴، بهمن و اسفند ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در فرهنگ بختیاری

ابراهیم ظاهری عبدوند^{۱*}

(دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۲۷ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۲۷)

چکیده

در قصه‌ها، از طریق الگوسازی نمادین، نگرش‌های مختص به خشونت خانوادگی، به مخاطب انتقال داده می‌شود؛ بنابراین با بررسی آن‌ها، می‌توان به نگرش‌های مختلف درباره خشونت دست یافت. هدف از انجام این پژوهش نیز بررسی خشونت خانوادگی، انواع، علل و عوامل کنترل آن، در قصه‌های عامه بختیاری براساس نظریه‌های روان‌شناسان اجتماعی (با تأکید بر نظریه معتقدان به منشأ اجتماعی پرخاشگری و یادگیری اجتماعی) است. روش گردآوری مطالب، اسنادی و جامعه آماری پژوهش، ۱۳۹ قصه عامه مکتوب در فرهنگ بختیاری است. بعد از استخراج صحنه‌های خشونت‌آمیز، براساس چهارچوب نظری و اهداف پژوهش، آن‌ها را در چند مقوله کلی و اصلی طبقه‌بندی کرده و در ادامه پس از شمارش و درصدگیری هر مقوله و زیرمقوله، به بررسی کیفی آن‌ها پرداخته‌ایم. نتایج پژوهش نشان‌دهنده این است که در این قصه‌ها، بیشتر خشونت‌های کلامی - روانی بازتاب یافته است و اعضای خانواده به دنبال وارد کردن آسیب‌های روانی و به مخاطره افکندن وجهه دیگری بوده‌اند. عامل خشونت‌های خانوادگی، بیشتر همسر/مادر و قربانی آن‌ها، بیشتر شوهر/پدر و دختر/خواهر بوده است. در

---

۱. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شهرکرد و پژوهشکده بختیاری شناسی، شهرکرد، ایران

*zaheri@sku.ac.ir

<http://www.orcid.org/0000-0003-3472-8318>

این قصه‌ها، عوامل اجتماعی و فرهنگی (مردسالاری، طمع، فریب، دروغ و خیانت) و روانشناختی (احساس حقارت، ناکامی و عصبانیت)، بیشترین نقش را در ایجاد خشونت‌های خانوادگی داشته‌اند. در این قصه‌ها، دو نوع نگرش منفی و مثبت به خشونت خانوادگی وجود داشته است. در برخی از قصه‌ها، افراد خطاکار، با رفتار به شدت پرخاشگرانه مجازات شده‌اند که نگرش به این نوع خشونت‌ها، مثبت بوده است. این امر سبب می‌شود مخاطب به این نتیجه برسد که در برابر خطای دیگران، خود نیز رفتارهای پرخاشگرانه انجام دهد؛ بنابراین چنین نگرشی، می‌توان باعث افزایش پرخاشگری شود.

واژه‌های کلیدی: قصه‌های عامه بختیاری، روان‌شناسی اجتماعی، خشونت خانوادگی، الگوسازی.

۱. مقدمه

خشونت را می‌توان رفتاری تعریف کرد که هدف آن، صدمه زدن به خود یا دیگری است. یک رفتار، در صورتی پرخاشگرانه محسوب می‌شود که از روی قصد و عمد و برای صدمه زدن به خود یا دیگری انجام شده باشد (کریمی، ۱۳۹۳، ص. ۱۹۸). خشونت خانوادگی نیز به رابطه نابرابر و رفتار پرخاشگرایانه فرد با اعضای خانواده گفته می‌شود که به شکل‌ها و گونه‌های مختلفی چون خشونت کلامی - روانی، جسمی، جنسی و اقتصادی اتفاق می‌افتد (داود منیر و همکاران، ۱۳۸۸، ص. ۱۶).

خشونت خانوادگی، از جمله آسیب‌های مهم در جوامع انسانی است که امروزه گروه‌های مختلفی چون جامعه‌شناسان، روان‌شناسان و پژوهشگران حوزه فرهنگ، برای شناخت علل و کنترل آن، پژوهش‌های گسترده‌ای را انجام داده‌اند؛ چنان‌که از نظر بوبرگمن، افرادی که در دوران کودکی در معرض خشونت قرار گرفته‌اند، در بزرگسالی احتمال اینکه به رفتار خشونت‌آمیز دست بزنند یا حق را به رفتارهای خشونت‌آمیز بدهند، بیشتر است. لئونارد برکووتیز، بر این باور است که مشاهده ابزار

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... ابراهیم ظاهری عبدوند

پرخاشگری می‌تواند در شخص مشاهده‌کننده، حالت پرخاشگری ایجاد کند و روان‌کاوان نیز ناکامی را از علل مهم پرخاشگری دانسته‌اند (صداقت و زرینان، ۱۳۸۷، ص. ۱۱۷، به نقل از درویش‌پور، ۱۳۷۸، ص. ۵۱). در نظریه فرهنگ نیز این باور وجود دارد که میراث اجتماعی، بر رفتار کنونی و آینده افراد تأثیر می‌گذارد و آنان متأثر از فرهنگ جامعه، به سوی خشونت متمایل یا از آن منع می‌شوند.

در این بین، نظریه معتقدان به منشأ اجتماعی پرخاشگری و یادگیری اجتماعی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا در این نظریه‌ها، برخلاف دیگر نظریه‌ها، نگاه خوش‌بینانه‌ای به کنترل خشونت وجود دارد. از نظر پژوهشگران این حوزه‌ها، عوامل محیطی، اکتساب و نگهداری رفتارهای پرخاشگرانه را کنترل می‌کند؛ بنابراین با ایجاد تغییرات مناسب در موقعیت‌های محیطی و از بین بردن زمینه‌های موجد پرخاشگری، می‌توان باعث کاهش پرخاشگری و خشونت شد (کریمی، ۱۳۹۳، ص. ۲۱۳). معتقدان به منشأ اجتماعی خشونت، به بررسی نقش عوامل اجتماعی چون فقر و بیکاری در ایجاد پرخاشگری پرداخته‌اند و براساس نظریه یادگیری اجتماعی و پژوهشگرانی چون بندورا و والترز، مشاهده رفتار پرخاشگرانه در این زمینه تأثیرگذار است. به باور آنان، در تلویزیون، کتاب، مجله و داستان، الگوی نمادین برای یادگیری ارائه می‌شود. آنان در پژوهشی، رفتار پرخاشگرانه را با نمایش فیلم برای بچه‌ها آزمودند؛ چنان‌که برای گروهی از کودکان فیلمی نمایش داده شد که طی آن، رفتار پرخاشگرانه کودکی که اسباب‌بازی‌های کودک دیگری را تصاحب می‌کرد، به پاداش یا پی‌آمد مطلوب منجر می‌شد. برای گروه دیگر از کودکان، فیلمی نمایش داده شد که در آن، پرخاشگری به تنبیه رفتار کودک پرخاشگر منجر شد. نتایج نشان داد که گروه اول نسبت به گروه دوم، پرخاشگری تقلیدی بیشتری بروز دادند (ثنایی، ۱۳۶۸، ص. ۱۴). از نظر بندورا، بیشتر

رفتارهای انسان، از طریق مشاهده و در خلال فرایند الگوسازی فراگرفته می‌شود. برگس و اکرس نیز به بررسی یادگیری رفتار کج‌روانه از طریق فرایندهای تقویت، تشویق و تنبیه پرداختند. از نظر آنان، تشویق موجب ادامه رفتارهای انحرافی و همچون سایر رفتارهای اجتماعی، در اثر آمیزش با دیگران آموخته می‌شود (محمدی و میرزایی، ۱۳۹۱، ص. ۸؛ رئیسی، ۱۳۸۲، ص. ۱۴۰).

براساس نظریه پردازان یادگیری اجتماعی، سرمشق‌ها و الگوها از طرق مختلف به ویژه رسانه‌ها در جامعه بازنمایی می‌شود:

رسانه‌های گروهی، به‌عنوان وسایل ارتباط جمعی، در شکل‌دهی و آموزش دادن رفتارهای گوناگون نقش مهمی به عهده دارند و یادگیری مشاهده‌ای و سرمشق‌گیری از دیگران، بخش مهمی از یادگیری‌های ما را تشکیل می‌دهد؛ بنابراین رسانه‌ها نقش مهمی در شکل‌دهی به رفتار پرخاشگرانه در انسان و به‌ویژه در کودکان دارند (کریمی، ۱۳۹۳، ص. ۲۰۷).

تحقیقات درباره قرار گرفتن در معرض خشونت تلویزیونی، فیلم‌های سینمایی، بازی‌های ویدئویی، موسیقی خشن و برخی از قصه‌ها و داستان‌های دارای محتوای خشونت‌آمیز، نشان می‌دهد این‌گونه برنامه‌ها، به‌طور معناداری احتمال افزایش رفتارهای پرخاشگرانه را در افرادی که در معرض آن‌ها قرار می‌گیرند، بالا می‌برد، میزان اثرگذاری آن‌ها بسیار زیاد و این اثرگذاری، واقعی، دیرپا و مهم است (بارون و همکاران، ۱۳۸۸، صص. ۶۳۱-۶۳۲). شیوه تأثیرگذاری رسانه‌ها نیز بدین‌گونه است که با قرار گرفتن مکرر در برابر خشونت رسانه‌ای، شناخت‌های مربوط به پرخاشگری تحت تأثیر قرار می‌گیرند و به تدریج سوگیری انتظار خصمانه ایجاد می‌شود. این امر باعث می‌شود افراد، پرخاشگر شوند. درواقع خشونت رسانه‌ای، بر باورها، انتظارات و دیگر فرایندهای مربوط به پرخاشگری تأثیر می‌گذارد، ساختارهای دانشی قوی مربوط به پرخاشگری را

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... _____ ابراهیم ظاهری عبدوند

در افراد ایجاد می‌کند؛ ساختارهایی که بازتاب و ترکیب‌کننده این باورها، انتظارات، طرح‌واره‌ها و آداب هستند. وقتی این ساختارهای دانشی، بعد به وسیله رویدادهای مختلفی فعال شوند، چنین اشخاصی، پرخاشگرانه عمل می‌کنند (همان، ص. ۶۳۳).

قصه‌ها نیز در این زمینه می‌توانند بسیار تأثیرگذار باشند، چراکه از طریق آن‌ها، نگرش‌ها، باورها، بایدها و نبایدهای مربوط به موضوع‌های گوناگون از جمله خشونت به کودکان آموزش داده می‌شود. در واقع در قصه‌ها، شخصیت‌ها به‌عنوان الگوهای رفتاری - الگوی نمادین - مطرح می‌شوند و با استفاده از صناعت‌های داستانی، نگرش و ارزیابی کودکان درباره رفتارها، حالات و کنش‌های شخصیت‌ها جهت‌دهی می‌شود. گفتنی است تأثیر قصه، بر کنترل خشونت در کودکان، به اندازه‌ای بوده که از این رسانه، برای کاهش پرخاشگری استفاده شده است. پژوهشگران «از جمله دلایل اصلی پرخاشگری را نداشتن الگوی صحیح ذکر می‌کنند که با ارائه یک مدل رفتاری و جلب توجه افراد به رفتارهای درست و نادرست شخصیت‌های قصه، می‌توان تا اندازه‌ای پرخاشگری را در آنان کاهش داد» (نصیرزاده و روشن، ۱۳۸۹، ص. ۱۲۳).

علاوه بر این، در قصه‌ها، نگرش‌های فرهنگی مربوط به خشونت خانوادگی در بین اقوام مختلف بازتاب داده شده است. به اعتقاد پژوهشگران، بر اثر عوامل فرهنگی، خشونت به طرق مختلف دگرگون می‌شود؛ چنان‌که در یک جامعه ممکن است ستیزه‌جویی تقویت و در جامعه دیگر تقریباً نایاب شود (کلاینبرگ، ۱۳۸۶، ص. ۱۲۶). در واقع نگرش به خشونت، تابع نگرش‌های فرهنگی است. در فرهنگ‌هایی که به همیاری برای بقای گروه نیاز دارند، خشم و پرخاشگری خطرناک تلقی می‌شود؛ اما در جوامعی که بر فرهنگ ناموسی تأکید می‌شود، حتی اختلافات کوچک، واکنش شدید به دنبال دارد (ارونسون، بی‌تا، ص. ۵۳۷)؛ بنابراین برای شناخت نگرش اقوام مختلف در

این باره، قصه‌ها می‌توانند بسیار کارساز باشند؛ به‌ویژه اقوامی که درباره آنان تاکنون پژوهشی انجام نشده است و سندی جز ادبیات عامه و قصه‌ها برای بررسی مسائل اجتماعی و فرهنگی گذشته آنان در دسترس نیست. بر این اساس در این پژوهش، کوشش می‌شود خشونت خانوادگی، انواع، علل و عوامل کنترل آن در قصه‌های عامه رایج در فرهنگ بختیاری بررسی و به این پرسش‌ها پاسخ داده شود:

۱. در این قصه‌ها چه نوع خشونت‌های خانوادگی (کلامی - روانی، فیزیکی، جنسی و اقتصادی) بیشتر بازتاب یافته است؟
۲. عاملان و قربانیان این خشونت‌ها، بیشتر کدام یک از اعضای خانواده بوده‌اند؟
۳. خشونت‌های خانوادگی، بیشتر در کدام زیرگروه خانواده (شوهرآزاری، همسرآزاری، والدآزاری و کودک/فرزندآزاری) دیده می‌شود؟
۴. علل خشونت‌های خانوادگی (اجتماعی، روان‌شناختی، فطری و اقتصادی) چه بوده است؟
۵. چه نوع نگرشی (مثبت یا منفی) به خشونت خانوادگی در این قصه‌ها بازنمایی شده است؟

۲. روش و جامعه آماری پژوهش علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

روش گردآوری مطالب در این پژوهش، اسنادی و برای تحلیل مطالب از روش تحلیل محتوا استفاده شده است؛ بدین گونه که ابتدا صحنه‌های با محتوای کنش خشونت‌آمیز، به‌عنوان واحدهای سنجش در نظر گرفته شد، سپس براساس مبنای نظری پژوهش (با تأکید بر نظریه منشأ اجتماعی پرخاشگری و یادگیری اجتماعی) و اهداف، صحنه‌های با محتوای خشونت را در چند مقوله کلی و اصلی طبقه‌بندی کرده و در ادامه، پس از شمارش و درصدگیری هر مقوله و زیرمقوله، به بررسی کیفی آن‌ها پرداخته‌ایم. منابع

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... _____ ابراهیم ظاهری عبدوند

مورد بررسی به‌عنوان جامعه آماری پژوهش نیز عبارت‌اند از: کتاب‌های افسانه‌های چهارم‌حال و بختیاری از علی آسمند و حسین خسروی، افسانه‌های بختیاری از ویکتوریا دقیقیان، قصه‌های بختیاری از دیوید لاکهارت لوریمر، افسانه‌های مردم بختیاری از کتایون لیموچی و اوسانه‌های لردگان از جهانبخش تهماسبی کهیانی. علت انتخاب این منابع نیز جامعیت آن‌ها بوده؛ چنان‌که در این آثار، تقریباً اکثر قصه‌های مشهور و رایج در فرهنگ بختیاری (۱۳۹) جمع‌آوری شده است.

۳. پیشینه پژوهش

درباره خشونت و بازتاب آن در فرهنگ عامه بختیاری پژوهشی یافت نشد، اما در زمینه بازتاب و نقش خشونت در ادبیات عامه و داستان‌های ایرانی، پژوهش‌هایی انجام شده است که به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود: راضیه نصیرزاده و رسول روشن (۱۳۸۹) در مقاله «تأثیر قصه‌گویی در کاهش پرخاشگری پسران شش تا هشت ساله»، به این نتیجه رسیده‌اند که قصه‌گویی، سبب کاهش نشانه‌های پرخاشگری در کودکان می‌شود. محدثه بابایی حسن‌سرا و محمدمهدی قلندری (۱۳۹۷) در مقاله «تأثیر قصه‌گویی بر گرایش منفی نسبت به والدین و پرخاشگری کودکان»، به این نتیجه رسیده‌اند که رابطه معناداری بین جنسیت و تغییر گرایش به والدین دیده نشد، اما تأثیر قصه‌گویی بر خشونت معنادار بود. در مقاله «بازنمایی خشونت در ضرب‌المثل‌های لکی»، گلچین و همکاران (۱۴۰۱) به این نتیجه رسیده‌اند که در این مثل‌ها، نگرش مطلوبی در برابر پدیده خشونت وجود دارد؛ به گونه‌ای که خشونت با عناصر مقدس مذهبی هم‌تراز است. چنین نگرشی، ساخت و بافت قومی و قبیله‌ای دارد که در آن، هر گروه ناچار به تأمین امنیت خود است.

۴. بحث و بررسی

۴-۱. انواع خشونت‌های خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در فرهنگ بختیاری

روان‌شناسان اجتماعی، برای خشونت، انواع مختلفی چون خشونت روانی، کلامی، فیزیکی، اقتصادی و جنسی برشمرده‌اند که در قصه‌های عامه رایج در فرهنگ بختیاری انواع این خشونت‌ها (۱۲۱ نمونه کنش خشونت‌آمیز) بازنمایی شده است که در ادامه به بررسی آن‌ها پرداخته می‌شود:

۴-۱-۱. خشونت‌های کلامی - روانی

از جمله موضوع‌های مورد بررسی مربوط به خشونت کلامی - روانی در روان‌شناسی اجتماعی، تحلیل نمونه‌های این نوع خشونت است؛ نمونه‌ها و انواعی چون آزار عاطفی، کنترل رفتارها، تهدید کردن، غر زدن، فریاد کشیدن، دشنام دادن و توهین کردن (وامقی و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۳۹). در خشونت کلامی - روانی، افراد از طریق زبان، آسیب‌های روانی بر دیگری وارد می‌کنند و وجهه آنان را مورد حمله قرار می‌دهند. در قصه‌های عامه رایج در فرهنگ بختیاری، انواع خشونت‌های کلامی - روانی مانند توهین و تهدید کردن، دشنام دادن و طرد نمودن بازنمایی شده است؛ برای مثال در قصه «شاهزاده خانم زندانی و باغات رنگی»، پدر برای اعمال خشونت کلامی - روانی، صفت‌های گستاخ و احمق را به دختر خود نسبت می‌دهد: «دختر گستاخ احمق، شایسته این همه محبت و بزرگی نیستی» (لیموچی، ۱۳۸۵، ص. ۲۰۲)، در قصه «حیدربیک و سممبر» سممبر با تشبیه شوهر خود به جانور به وجهه او آسیب می‌زند: «سر این جانور بدزبان را بز» (لوریمر، ۱۴۰۱، ص. ۱۸۱) و در قصه «تنبلی پازرآلو» پدر، برای برهم زدن آسایش و رفاه، دختر خود را از خانه بیرون می‌کند: «باید از خانه من بروی» (دقیقیان، ۱۳۸۵، ص. ۴۰).

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... _____ ابراهیم ظاهری عبدوند

براساس پژوهش‌های انجام‌شده در ایران، خشونت‌های کلامی - روانی، بیش از دیگر خشونت‌ها رواج دارد، چراکه این نوع خشونت، آثار مخربی به همراه دارد و فرد برای مدت طولانی درگیر آن است؛ بنابراین برای بی‌ارزش کردن افراد، پایین آوردن عزت نفس آنان و ایجاد آسیب‌های روحی روانی، بیشتر از آن استفاده شده است (احمدی و زنگنه، ۱۳۸۳، ص. ۱۸۰؛ بلالی میبدی و حسنی، ۱۳۸۸، ص. ۳۰۵). از نظر بسامد کلی، بیشترین نوع خشونت بازتاب داده‌شده در قصه‌های عامه رایج در فرهنگ بختیاری، از نوع خشونت‌های کلامی - روانی (۴۷ درصد) بوده است. این نوع خشونت، سبب می‌شود اعتبار اجتماعی و خانوادگی افراد به مخاطره افکنده شود، آنان اعتماد به نفس خود را ازدست بدهند، احساس عدم کفایت و کارایی کنند، افسرده شوند و دست به خودکشی بزنند (کار، ۱۳۸۰، ص. ۳۸۰). در قصه‌های مورد بررسی نیز چنین پیامدهایی به‌ویژه به مخاطره افکندن اعتبار، وجهه و کارایی افراد برجسته شده است؛ چنان‌که از بین انواع خشونت‌های کلامی - روانی، تحقیر و توهین (۳۰ درصد) بیشترین سهم را در قصه‌ها داشته است. این امر، نشان‌دهنده این است که در فرهنگ بختیاری، برای فرد، داشتن توانایی‌های فردی بسیار مهم است؛ بنابراین برای وارد کردن آسیب‌های روانی، وی را در ویژگی یا ویژگی‌هایی ناتوان توصیف می‌کنند یا صفت منفی‌ای به او یا خانواده‌اش نسبت می‌دهند. گفتنی است در فرهنگ بختیاری، جزو اعضای خانواده، اولاد، تیره و طایفه قرار گرفتن برای افراد، بسیار مهم است و از این طریق، آنان، برای خود هویت به‌دست می‌آورند. بر این اساس، معمولاً برای مجازات افراد و نشان دادن شدیدترین نوع خشونت‌ها، آنان را از خانواده و طایفه خود تهدید به اخراج یا طرد شدن می‌کنند. در قصه‌های مورد بررسی نیز از خود راندن و از خانه بیرون کردن اعضای خانواده، بسامد قابل توجهی (۱۸ درصد) داشته که ناشی از این

نگرش فرهنگی است. دیگر نوع خشونت‌های کلامی - روانی در قصه‌های مورد بررسی عبارت‌اند از: غر زدن (۱۵ درصد) فریاد کشیدن (۱۱ درصد)، فریب دادن (۹ درصد)، تهدید کردن (۷ درصد)، نفرین کردن (۵ درصد) و محبت نورزیدن (۵ درصد). به گواه روان‌شناسان:

شناسایی مضامین خشونت کلامی و سخنان آزاردهنده، در هر جامعه، از هر نوعی که باشد، نشانگر آسیب‌های روانی و فرهنگی موجود در آن جامعه است. مشکلات فردی و اجتماعی که خود را در قالب خشونت و پرخاشگری کلامی بروز می‌دهند و در این مسیر قربانی می‌گیرند. شناخت مضامین در این حوزه، ممکن است بسته به تاریخ و فرهنگ، از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت باشد (عبداللهی نژاد و مجلسی، ۱۳۹۷، ص. ۴).

بررسی مضمون و نوع خشونت‌های کلامی - روانی در قصه‌های مورد بررسی نیز نشان می‌دهد در فرهنگ بختیاری، انتساب فرد به خانواده و طایفه، پذیرفته شدن از سوی دیگری و داشتن توانایی‌های جسمانی و عقلانی برای فرد، بیشتر وجهه ایجاد می‌کند و با ملایمت حرف زدن، براساس راستی و درستی رفتار کردن و مورد محبت دیگران واقع شدن، آسایش روحی - روانی را برای آنان به دنبال دارد که در خشونت‌های کلامی - روانی، برای به مخاطره افکندن وجهه فرد و وارد کردن آسیب‌های روحی و روانی به آنان، از این حوزه‌ها استفاده شده و بدین سبب، بیشترین مضامین خشونت‌های کلامی - روانی مربوط به این مسائل است.

جدول ۱. بسامد انواع خشونت کلامی - روانی و نمونه‌های آن

Table 1. Frequency of types of verbal-psychological violence and its examples

فرآوانی	نمونه از قصه‌ها	نوع خشونت کلامی - روانی
مورد ۱۷ (۳۰٪)	نگذارید این پدر سوخته وارد خانه‌ام شود (لوریمر، ۱۴۰۱، ص. ۲۴)	تحقیر و دشمنام
مورد ۱۰ (۱۸٪)	پادشاه از شدت ناراحتی دخترش را از قصر بیرون انداخت و گفت: برو که تو دیگر دختر من نیستی (آسمند و خسروی، ۱۳۷۷، ص. ۸۱)	طرد کردن
مورد ۹ (۱۵٪)	نامادری و بچه‌ها از این وضع ناراحت بودند. نامادری مرتب به شوهرش غر می‌زد (دقیقیان، ۱۳۸۵، ص. ۸)	غر زدن و سرزنش کردن
مورد ۵ (۹٪)	مادر را فریب داد تا به دخترانش دنگو بدهد تا از ریخت بیفتند: دِنگو بَبَز وِش بَدِه، شایِت وِجا اَشْتَفی طلا کُنه (تهماسبی کهیانی، ۱۳۹۱، ص. ۱۹۶)	فریب و بدرفتاری
مورد ۶ (۱۱٪)	ممد یکنه فریاد برآورد: چقدر تو ظالمی چه بلائی سر پیرزن در این سن آوردی.... تو انصاف و مروت نداری (لیموچی، ۱۳۸۵، ص. ۲۷۷)	فریاد زدن
مورد ۴ (۷٪)	یا بگو کجا می‌روی؟ یا پسرانت را رها می‌کنم (لوریمر، ۱۴۰۱، ص. ۵۳)	تهدید
مورد ۳ (۵٪)	ناگاه صدای جیغ مادر را شنیدند که می‌گفت ورپریده‌ها، آبرویم را بردید (لیموچی، ۱۳۸۵، ص. ۴۳)	نفرین
مورد ۳ (۵٪)	پسرها با یکدیگر بیچ‌بیچ و نجوا می‌کردند و می‌گفتند: چرا پدر آقا خاکی را بیشتر از ما دوست دارد (همان، ص. ۹)	محبت نکردن

۴-۱-۱-۲. عاملان و قربانیان خشونت‌های کلامی - روانی

در پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه عاملان خشونت‌های کلامی - روانی در خانواده‌های ایرانی، این نتیجه به دست آمده است که زنان بیشتر از خشونت‌هایی چون قطع رابطه، تهدید به زدن و برانگیختن فرزندان علیه شوهران استفاده کرده‌اند (پورنقاش تهرانی و تاشک، ۱۳۸۶، ص. ۱۸). نتایج قصه‌های مورد بررسی نیز نشان می‌دهد در فرهنگ بختیاری، در مجموع زنان (همسر/مادر ۵۰ درصد و دختر/خواهر ۱۱ درصد) بیشتر از مردان (۲۳ درصد شوهر/پدر و ۱۶ درصد پسر/برادر) از خشونت‌های کلامی - روانی استفاده کرده بودند. زنان به دلایلی چون احساس حقارت، بدجنسی، ناکامی، بی‌حوصلگی، عصبانیت و برای واردن کردن آسیب‌های روحی و روانی به طرف مقابل، بیشتر خشونت‌های کلامی - روانی‌ای مانند غر زدن، فریاد کشیدن، توهین کردن و فریب دادن را انجام داده بودند؛ ولی مردان برای تنبیه و مجازات، به زیر سلطه کشیدن دیگران و تخریب وجهه دیگری، بیشتر به خشونت‌های چون تهدید کردن، بیرون انداختن اعضای خانواده و رها کردن آنان گرایش داشتند.

قربانی خشونت‌های کلامی - روانی در قصه‌های مورد بررسی بیشتر (۳۷ درصد) دختر/خواهر و کم‌تر (۹ درصد) همسر/مادر بوده است. در واقع از آنجا که اعمال خشونت‌های جسمانی علیه دختر/خواهر به سبب نسبت دادن صفت ضعیف بودن (ضعف جسمانی) به آنان، در فرهنگ بختیاری امر مذمومی است، دیگر اعضای خانواده به ویژه مادر و پدر، برای نشان دادن خشم خود، بیشتر از توهین، تحقیر و طرد کردن برای آسیب زدن یا تنبیه وی استفاده کرده بودند. از نظر جنسیتی، بیشتر نق زدن‌ها، فریاد کشیدن‌ها، تهدید شدن‌ها، فریب دادن‌ها، دشنام‌ها علیه شوهر/پدر (۳۱ درصد) و پسر/برادر (۲۳ درصد) بوده است. در واقع از آنجا که زنان از نظر قدرت جسمانی، از

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... ابراهیم ظاهری عبدوند

مردان ضعیف‌تر هستند و همچنین به دیگر ابزارهای اعمال قدرت مانند عوامل قانونی و اقتصادی دسترسی کم‌تری دارند، بیشتر به ابزارهای زبانی خشونت‌آمیز، برای نشان دادن خشم خود، ایجاد جراحتهای روحی و روانی و به مخاطره افکندن وجهه مردان روی آورده بودند.

جدول ۲. عاملان و قربانیان خشونت‌های کلامی - روانی

Table 2. Perpetrators and victims of verbal-psychological violence

اعضای خانواده	بسامد عامل خشونت‌های کلامی - روانی	بسامد قربانی خشونت‌های کلامی - روانی
شوهر/پدر	۱۳ مورد (۲۳٪)	۱۸ مورد (۳۱٪)
همسر/مادر	۲۹ مورد (۵۰٪)	۵ مورد (۹٪)
پسر/برادر	۶ مورد (۱۶٪)	۱۳ مورد (۲۳٪)
دختر/خواهر	۹ مورد (۱۱٪)	۲۱ مورد (۳۷٪)

۴-۱-۲. خشونت‌های فیزیکی

در خشونت فیزیکی فرد به دیگری با دست، پا، سلاح‌های سرد و گرم آسیب وارد می‌کند؛ مانند با ناخن خراشیدن، گاز گرفتن، چنگ زدن، تکان دادن، تنه زدن، هل دادن، پرت کردن، مشت و سیلی زدن، اقدام به خفه کردن و سوزاندن (وامقی و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۳۹).

در قصه‌های مورد بررسی، بعد از خشونت‌های کلامی - روانی، بیشتر (۳۶ درصد) به خشونت فیزیکی توجه شده است. خشونت فیزیکی که اعضای خانواده اعمال کرده‌اند، بیشتر (۶۰ درصد) از نوع کشتن است؛ مانند کشتن با شمشیر، خوراندن زهر، در چاه انداختن، سوزاندن، انداختن در رودخانه، به دم قاطر بستن و انداختن در آب جوش. ۳۰ درصد از خشونت‌های فیزیکی، از نوع کتک زدن با چوب‌دستی و لگد بوده

است و دیگر خشونت‌های فیزیکی عبارت‌اند از: کور کردن و آسیب زدن به صورت (۸ درصد) و زنجیر کردن (۲ درصد). بررسی مضمونی این نوع خشونت‌ها، نشان از تمایل به خشونت فیزیکی از نوع شدید در فرهنگ بختیاری دارد که می‌توان ریشه این امر را در نوع زندگی کوچ‌نشینی و دام‌داری در فرهنگ بختیاری جست‌وجو کرد. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد در جوامع وابسته به کشاورزی که تمایل به توسعه استراتژی‌های تعاونی برای بقا دارند، خشونت کم است، اما در جوامع گله‌دار که بر فرهنگ ناموسی تأکید می‌شود، حتی اختلافات کوچک، واکنش شدید به دنبال دارد (ارونسون، بی‌تا، ص. ۵۳۷). در فرهنگ بختیاری نیز که بیشتر خانواده‌ها دامدار هستند، معمولاً برای حفظ دام و سرمایه، با کوچک‌ترین تهدیدها، شدیدترین برخوردها می‌شود؛ بنابراین به نظر می‌رسد در نشان دادن خشم و رفتار پرخاشگرانه در خانواده نیز از همین الگو پیروی شده باشد.

جدول ۳. بسامد انواع خشونت فیزیکی و نمونه‌های آن‌ها

Table 3. Frequency of types of physical violence and their examples

فراوانی	نمونه از قصه‌ها	نوع خشونت جسمانی	
۲۶ مورد (۶۰٪)	برادر کوچک موهای زنش را به دم قاطر چموشی بست و در بیابان رها کرد تا به سزای عملش برسد (آسمند و خسروی، ۱۳۷۷، ص. ۴۶)	بستن به دم قاطر	کشتن
	تالنگ را در چاله انداختند (لوریمر، ۱۴۰۱، ص. ۷۷)	در چاه انداختن	
	زن زیبا در آتش میان شعله‌ها افتاد (لیموچی، ۱۳۸۵، ص. ۱۷۰)	سوزاندن	
	خلاصه نصف شب اونا تک سوار انداختن توی آب: کُر شَل رَه منه چَه که یَهو، گوولش، ولش کِردن منه چَه وُ زی یِن وَ	غرق کردن	

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... _____ ابراهیم ظاهری عبدوند

	رَه (تهماسی کهیانی، ۱۳۹۱، ص.۶۵)	
	شوهر فورا به خانه برگشت و دختر کولی را در دیگ آب جوش انداخت (آسمند و خسروی، ۱۳۷۷، ص.۶۷)	انداختن در دیگ آب جوش
	محکم او را به درخت بید بست که درست وسط جنگل بود (لوریمر، ۱۴۰۱، ص.۹۱)	به درخت بستن
	نامادری سیب‌ها را از دست دختر گرفت و یکی از آنها را برداشت و شروع به خوردن کرد، اما لحظه‌ای بعد بیهوش شد (دقیقیان، ۱۳۸۵، ص.۱۱)	مسموم کردن
	شمشیرش را کشید و همسرش را کشت (لوریمر، ۱۴۰۱، ص.۶۴)	کشتن با خنجر
۱۳مورد (۳۰٪)	زن چوب‌دستی را که در کنج خانه بود، به دست گرفت و به سوی مرد حمله ور شد (لیموچی، ۱۳۸۵، ص.۳۴)	زدن با چوب
	داماد سمبیر را روی زمین انداخت و به او لگد زد (لوریمر، ۱۴۰۱، ص.۱۸۱)	لگد زدن
	زن‌بابای آنها خیلی بدجنس بود و هر روز آنها را کتک می‌زد (آسمند و خسروی، ۱۳۷۷، ص.۶۳)	کتک زدن
۳ مورد (۸٪)	برادر شر، چشم برادر خیر را کند: شَر هَم با چَقو، یَه تِیه شَه گُور کرد (تهماسی کهیانی، ۱۳۹۱، ص.۳۲۷) خوراکی به اسم دنگو بپزه و به دختر بی‌مادر بده تا بخوره و شکمش بزرگ و زشت بشه. همین کار هم کرد (همان، ص.۱۹۵)	در آوردن چشم و زشت گردانیدن صورت
۱مورد (۲٪)	همسرش را زنجیر کرده، باقی مانده غذای سگ را به او می‌دهد (لوریمر، ۱۴۰۱، ص.۵۴)	زنجیر کردن

۴-۱-۲-۱. عاملان و قربانیان خشونت‌های فیزیکی

نتایج پژوهش‌ها دربارهٔ عاملان خشونت‌های فیزیکی متفاوت است؛ چنان‌که در برخی از پژوهش‌ها، نشان داده شده است همان مقدار که مردان از خشونت‌های فیزیکی استفاده می‌کنند، زنان نیز به این نوع خشونت‌ها تمایل دارند و میزان اجرای خشونت‌های فیزیکی زنان با مردان برابر است، اما در پژوهش‌های دیگر، این نتیجه به دست آمده که احتمال متوسل شدن مردان به خشونت‌های فیزیکی مانند مشت، زدن، استفاده از اسلحه، لگد و کتک زدن بیشتر است (سعیدپورنقاش و تاشک، ۱۳۸۶، ص. ۱۲). در قصه‌های عامهٔ مورد بررسی در فرهنگ بختیاری، مردان (پدر/همسر ۳۵ درصد و پسر/برادر ۳۰ درصد) بیشتر از زنان (همسر/مادر ۲۱ درصد و دختر/خواهر ۱۲ درصد) از خشونت‌های فیزیکی استفاده کرده بودند. گفتنی است با وجود تفاوت در میزان ارتکاب خشونت‌های فیزیکی، تفاوتی بین نوع خشونت‌های فیزیکی زنان و مردان وجود نداشت و هر دو گروه به خشونت‌های شدید مانند کشتن با ابزار مختلف، انداختن در آب، سوزاندن، کشتن با زهر، در چاه انداختن، کور کردن و با چوب کتک زدن، گرایش داشتند.

دربارهٔ قربانیان خشونت‌های فیزیکی، به صورت کلی باید گفت بیشتر این نوع خشونت (۳۳ درصد همسر/مادر و ۲۶ درصد دختر/خواهر) علیه زنان به کار رفته بود تا مردان (۳۰ درصد پسر/برادر و ۱۱ درصد شوهر/پدر)، اما به صورت تفکیکی بیشترین خشونت‌های فیزیکی را به ویژه شوهر/پدر علیه همسر/مادر و پسر/برادر مرتکب شده بود. در واقع همهٔ اعضای خانواده مرتکب خشونت‌های فیزیکی شده بودند، اما نقش پدر در این زمینه برجسته‌تر بوده است، زیرا گذشته از قدرت جسمانی مردان، همسر/پدر، به دلیل نگرش‌های پدرسالاری، نقش کنترل‌کنندهٔ اعضای خانواده را به عهده

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... ابراهیم ظاهری عبدوند

دارد و برای تنبیه و مجازات اعضای خانواده، بیشتر از دیگران، به خشونت‌های فیزیکی روی آورده است.

جدول ۴. عاملان و قربانیان خشونت‌های فیزیکی

Table 4. Perpetrators and victims of physical violence

اعضای خانواده	بسامد عامل خشونت‌های فیزیکی	بسامد قربانی خشونت‌های فیزیکی
شوهر/پدر	۱۵ مورد (۳۵٪)	۵ مورد (۱۱٪)
همسر/مادر	۹ مورد (۲۱٪)	۱۴ مورد (۳۳٪)
پسر/برادر	۱۳ مورد (۳۰٪)	۱۳ مورد (۳۰٪)
دختر/خواهر	۶ مورد (۱۴٪)	۱۱ مورد (۲۶٪)

۳-۱-۴. خشونت‌های اقتصادی

خشونت اقتصادی شامل جلوگیری کردن از فعالیت اقتصادی سایر اعضای خانواده، ندادن نان، به کار واداشتن کودکان، قطع هزینه، سرپناه و پول می‌شود (وامقی و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۳۹). در قصه‌های عامه بختیاری، خشونت اقتصادی بسامدی کم (فراوانی از کل ۱۳ درصد) و بیشتر از نوع محروم کردن از مال، ثروت، خانه و ارث (۵۰ درصد)، ندادن نان یا نان خشک دادن (۴۳ درصد) و به کار واداشتن کودکان (۷ درصد) بوده است. خشونت اقتصادی، علاوه بر آسیب‌های روحی و روانی، مشکلاتی چون محرومیت از حرفه‌آموزی، عدم دسترسی به فرصت‌های برابر در پیشرفت، شریک نشدن در اموال، منع از ارث و اشتغال را در پی دارد. فراوانی کم این نوع خشونت، نشان می‌دهد در فرهنگ بختیاری، پیامدهای ناشی از خشونت‌های اقتصادی چندان ارزش محسوب نمی‌شوند تا از طریق آن‌ها، بتوان آسیب‌های جدی به افراد زد و آنان را برای رسیدن به خواسته‌های خود تحت فشار قرار داد.

جدول ۵: بسامد انواع خشونت اقتصادی و نمونه‌های آن

Table 5. Frequency of types of economic violence and their examples

فراوانی	نمونه از قصه‌ها	خشونت اقتصادی
۷ مورد (۴۳٪)	اما دختر را از کاخ، جواهرات، جشن عروسی محروم ساخت (لیموچی، ۱۳۸۵، ص. ۲۳۰)	محروم کردن از ارث
۶ مورد (۳۸٪)	اما هر کدام کنار خانه‌هایشان یک بز و یک گرده برای آن‌ها [دختران] گذاشته بودند، اما وقتی تمتی به طرف خانه‌شان نگاه کرد، چیزی ندید (دقیان، ۱۳۸۵، ص. ۱۹)	مضایقه در دادن نان
۳ مورد (۱۹٪)	از صبح تا شب از او کار می‌کشید (آسمند و خسروی، ۱۳۷۷، ص. ۲۱)	به کار واداشتن کودکان

۱-۳-۱-۴. عاملان و قربانیان خشونت‌های اقتصادی

در قصه‌های مورد بررسی، بیشتر شوهر/پدر (۴۴ درصد) و همسر/مادر (۳۲ درصد) از خشونت‌های اقتصادی علیه دیگر اعضای خانواده استفاده کرده بودند و خشونت‌های اقتصادی مرتکب‌شده دختر/خواهر (۱۲ درصد) و پسر/برادر (۱۲ درصد) محدود بوده است. خشونت‌های اقتصادی بیشتر علیه دختر/خواهر (۷۵ درصد) و سپس پسر/برادر (۲۵ درصد) بوده است که این امر نشان می‌دهد دارایی‌ها و اموال، به‌عنوان منابع قدرت، بیشتر در اختیار والدین بوده است و آنان برای تنبیه دختر یا وادار کردن او به انجام خواسته‌های خود، وی را از ارث محروم کرده، به او نام خشک داده یا اصلاً غذا نداده‌اند. خشونت اقتصادی علیه پسر/برادر، محروم کردن از ارث بوده که مقایسه نوع خشونت علیه دختر/خواهر با پسر/برادر، بیان‌کننده این است که دختر/خواهر کم‌تر از پسر/برادر به منبع قدرت دسترسی دارد و حتی آنان برای به‌دست آوردن نان، به خانواده وابسته هستند.

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... ابراهیم ظاهری عبدوند

جدول ۶. عاملان و قربانیان خشونت‌های اقتصادی

Table 6. Perpetrators and victims of economic violence

اعضای خانواده	بسامد عامل خشونت‌های اقتصادی	بسامد قربانی خشونت‌های اقتصادی
شوهر/پدر	۷ مورد (۴۴٪)	-
همسر/مادر	۵ مورد (۳۲٪)	-
پسر/برادر	۲ مورد (۱۲٪)	(۲۵٪)
دختر/خواهر	۲ مورد (۱۲٪)	(۷۵٪)

۴-۱-۴. خشونت‌های جنسی

هرگونه تجاوز جنسی، اشکال ناخواسته رابطه جنسی، رابطه جنسی در زمان نامناسب، خشونت جنسی است (وامقی و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۳۹). در قصه‌های مورد بررسی، کم‌ترین (۴ درصد) بسامد خشونت، به خشونت جنسی اختصاص داشت که ۸۰ درصد از آن به پیشنهاد روابط جنسی نامشروع و ۲۰ درصد نیز مختص به واداشتن به ازدواج اجباری بوده است.

جدول ۷. بسامد انواع خشونت جنسی و نمونه‌های آن

Table 7. Frequency of types of sexual violence and their examples

خشونت جنسی	نمونه از قصه‌ها	فراوانی
پیشنهاد روابط جنسی نامشروع	توی خلوت از ناپسری خواست که از هم کام بگیرن... : زینہ و گر شاه گد که مؤ عاشقتم و حاضرّم تا خَلَفْتَه و یک کام بگیریم (تهماسبی کهبانی، ۱۳۹۱، ص. ۲۶۸)	۴ مورد (۸۰٪)
پیشنهاد ازدواج اجباری	می خواست دخترش با شاهزاده سرزمین دیگری ازدواج کند (لیموچی، ۱۳۸۵، ص. ۱۲۱)	۱ مورد (۲۰٪)

۱-۴-۱-۴. عاملان و قربانیان خشونت‌های جنسی

تفاوت نگرش جنسیتی در خشونت‌های جنسی بدین گونه بوده است که زنان یا دیگران را به اشکال ناخواسته رابطه جنسی وادشته‌اند، یا اینکه شوهر دیگری را تصاحب کرده‌اند، اما خشونت جنسی همسر/پدر بیشتر واداشتن دختر برای ازدواج اجباری بوده است که در این بین، ۵۶ درصد از خشونت‌های جنسی را همسر/مادر، ۲۲ درصد را شوهر/پدر و ۲۲ درصد را دختر/خواهر مرتکب شده بودند. قربانی خشونت جنسی نیز ابتدا شوهر/پدر (۴۴ درصد)، سپس دختر/خواهر (۳۴ درصد) و در نهایت پسر/برادر (۲۲ درصد) بوده است.

جدول ۸. عاملان و قربانیان خشونت‌های جنسی

Table 8. Perpetrators and victims of sexual violence

اعضای خانواده	بسامد عامل خشونت‌های جنسی	بسامد قربانی خشونت‌های جنسی
شوهر/پدر	۲ مورد (۲۲٪)	۴ مورد (۴۴٪)
همسر/مادر	۵ مورد (۵۶٪)	-
پسر/برادر	-	۲ مورد (۲۲٪)
دختر/خواهر	۲ مورد (۲۲٪)	۳ مورد (۳۴٪)

۲-۴. زیرگروه‌های خشونت خانوادگی

خشونت خانوادگی شامل چندین زیرگروه مجزا چون شوهرآزاری، همسرآزاری، کودک/فرزند آزاری، والدآزاری و برادر/خواهرآزاری می‌شود. به موضوع شوهرآزاری، به‌عنوان یکی از اشکال خشونت خانوادگی، در پژوهش‌ها کم‌تر توجه شده است یا اینکه آن را صرفاً خشونتی واکنشی، تدافعی و خشونتی برای بقا تعبیر و تفسیر کرده‌اند؛ در حالی که رفتارهای خشونت‌آمیز زنان در محیط خانه از یک‌سو، می‌تواند مردان را

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... ابراهیم ظاهری عبدوند

به لحاظ فردی متأثر کند و برای آنان صدمات روحی و جسمی در پی داشته باشد و از سوی دیگر، از جنبه اجتماعی، بنیاد خانواده آنان را با مشکل مواجه سازد (سلیمی و چیت‌ساز، ۱۳۹۹، ص. ۲). در قصه‌های مورد بررسی، زنان در نقش همسر (۵۵ درصد) بیشتر از شوهران (۴۵ درصد) مرتکب انواع خشونت‌های جسمانی، کلامی - روانی و جنسی علیه دیگری شده بودند. در واقع اگرچه در جامعه به علت آسیب دیدن وجهه، مردان کم‌تر به موضوع رفتارهای خشونت‌آمیز و آزاردهنده زنان علیه خود اشاره می‌کنند، برجسته شدن آن در قصه‌ها، نشان از وجود این موضوع در خانواده‌ها دارد.

جدول ۹. فراوانی شوهر و همسرآزاری

Table 9. Frequency of husband and wife abuse

شوهر و همسرآزاری	فراوانی
شوهرآزاری	۱۸ مورد (۵۵٪)
همسرآزاری	۱۴ مورد (۴۵٪)

از دیگر اشکال خشونت خانوادگی، کودک/فرزندآزاری است. در خانواده‌های ایرانی:

بسیاری از والدین برای تربیت فرزندان خود از تنبیه‌های بدنی یا روانی - عاطفی استفاده می‌کنند که در صورت تداوم در انجام آن‌ها، کودک به لحاظ جسمانی و روانی آسیب‌پذیر می‌شود. گفته می‌شود که حتی تنبیه‌های بی‌ضرر نیز به مرور زمان به تنبیه‌های مضر بدل می‌شود (اکبری و دنیایی، ۱۳۹۸، ص. ۱۱۷).

همان‌گونه که در جدول ۹ دیده می‌شود، در قصه‌های مورد بررسی، فراوانی کودک و فرزندآزاری در مقایسه با والدآزاری بسیار بالاست. در این قصه‌ها، والدین به سبب بدجنسی، احساس حقارت، تربیت، ناکامی در رسیدن به خواسته‌های خود و فقر اقتصادی، انواع مختلف خشونت‌ها را علیه کودکان و فرزندان به کار گرفته‌اند که

پیامدهایی همچون مرگ، فرار از خانه و مشکلات روحی و روانی را برای آنان در پی داشته است. در مقابل والدآزاری در قصه‌ها بسیار کم بوده است که این امر، نشان می‌دهد جنبه آموزشی قصه‌ها، بیشتر متوجه والدین است تا کودکان و با بازنمایی منفی کودک/ فرزندآزاری، از والدین خواسته می‌شود رفتارهای پرخاشگرانه خود را در برابر کودکان و فرزندان اصلاح کنند.

جدول ۱۰. فراوانی کودک/فرزند و والدآزاری

Table 10. Frequency of child/child and parental abuse

رفتار خشونت‌آمیز مادر علیه دختر	۲۱ مورد (۸۳٪)
رفتار خشونت‌آمیز دختر علیه مادر	۴ مورد (۱۷٪)
رفتار خشونت‌آمیز مادر علیه پسر	۸ مورد (۱۰۰٪)
رفتار خشونت‌آمیز پسر علیه مادر	-
رفتار خشونت‌آمیز پدر علیه دختر	۱۳ مورد (۸۰٪)
رفتار خشونت‌آمیز دختر علیه پدر	۳ مورد (۲۰٪)
رفتار خشونت‌آمیز پدر علیه پسر	۶ مورد (۸۶٪)
رفتار خشونت‌آمیز پسر علیه پدر	۱ مورد (۱۴٪)

نوع دیگر این خشونت‌ها، خشونت خواهر و برادر علیه دیگری است که این نوع خشونت، در قصه‌ها بسامد بسیار کمی دارد. این موضوع نشان‌دهنده رابطه مسالمت‌آمیز بین این اعضای خانواده است.

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... ابراهیم ظاهری عبدوند

جدول ۱۱. فراوانی برادرآزاری یا خواهرآزاری

Table 11. frequency of sibling abuse

رفتار خشونت‌آمیز برادر علیه خواهر	۷ مورد (۰.۷۸٪)
رفتار خشونت‌آمیز خواهر علیه برادر	۲ مورد (۰.۲۲٪)
رفتار خشونت‌آمیز برادر علیه برادر	۱۳ مورد (۰.۵۴٪)
رفتار خشونت‌آمیز خواهر علیه خواهر	۱۱ مورد (۰.۴۶٪)

در مجموع می‌توان گفت براساس قصه‌های بررسی‌شده، بیشتر خشونت‌ها را در خانواده‌های بختیاری، شوهر/مادر و همسر/پدر مرتکب می‌شود و قربانی خشونت‌ها نیز پسر/برادر و دختر/خواهر است. این امر نشان‌دهنده فراوانی زیاد کودک/فرزندآزاری در این قصه‌هاست.

جدول ۱۲. فراوانی کلی عاملان و قربانیان خشونت

Table 12. General frequency of perpetrators and victims of violence

نقش اعضای خانواده	فراوانی عاملان خشونت	فراوانی قربانیان خشونت
همسر/مادر	۴۰٪	۱۷٪
شوهر/پدر	۲۸٪	۱۸٪
برادر/پسر	۱۸٪	۲۳٪
دختر/خواهر	۱۴٪	۴۱٪

۳-۴. علل خشونت خانوادگی

روان‌شناسان اجتماعی، درباره علل خشونت، نگرش‌های متفاوتی دارند؛ چنان‌که به نظر برخی از آنان، خشونت امری فطری است:

قدیم‌ترین و احتمالاً شناخته‌شده‌ترین تبیین برای پرخاشگری، این دیدگاه است که انسان‌ها به نوعی به وسیله طبیعت ذاتی خود برای خشونت برنامه‌ریزی شده‌اند. این

گونه نظریه‌ها معتقدند که خشونت در انسان ناشی از تمایلات ذاتی به پرخاشگری کردن علیه دیگران است (بارون و همکاران، ۱۳۸۸، ص. ۶۲۰).

از منظر چشم‌انداز یادگیری اجتماعی و الگوی عمومی خشونت، پرخاشگری منشأ غریزی ندارد و به همین دلیل از لحاظ اجتماعی هم قابل آموزش است و هم قابل پیشگیری و کنترل (کریمی، ۱۳۹۳، ص. ۲۰۴). در دیدگاه انگیزشی، ناکامی در دستیابی به اهداف به عنوان علت رفتار خشونت‌آمیز بیان شده است. به صورت کلی باید گفت پرخاشگری نتیجه تعامل پیچیده بین تمایلات ذاتی و پاسخ‌های آموخته شده است. پرخاشگری در انسان حتی اگر ذاتی هم باشد، قویاً تحت تأثیر عوامل اجتماعی قرار دارد (همان، ص. ۲۰۶)؛ بنابراین براساس نظریه‌های مطرح شده، می‌توان گفت معتقدان به غریزی بودن پرخاشگری، دیدی بدبینانه به امکان کنترل رفتار پرخاشگرانه دارند و از نظر آنان، احتمال این موضوع، بسیار کم است. در دیدگاه انگیزشی، این باور وجود دارد که برای کنترل پرخاشگری باید به راه‌هایی اندیشید که می‌تواند ناکامی را کُند کنند، اما براساس دیدگاه یادگیری اجتماعی، خشونت قابل کنترل و برای کنترل آن، راه‌هایی پیشنهاد شده است؛ چون استدلال و سخن گفتن از عواقب پرخاشگری، تنبیه فرد پرخاشگر، تنبیه الگوهای پرخاشگر و تقویت رفتارهای مغایر (همان، ص. ۲۱۴-۲۱۵).

در قصه‌های عامه مورد بررسی، به همه این دلایل توجه شده است. از بین این عوامل، بیشترین عامل خشونت (۴۰ درصد)، مسائل اجتماعی و فرهنگی (اخلاقی) مانند مردسالاری، دروغ‌گویی، فریب، حرص و خیانت است. در واقع شخصیت‌هایی چون مردان با توجه به ساختار مردسالار جامعه به خود اجازه می‌دهند برای وادار کردن دیگران برای اجرای خواسته‌هایشان یا مجازات دیگران، دست به اعمال خشونت‌آمیز بزنند؛ چنان‌که در قصه «تاجر اصفهانی و همسر بی‌ایمانش»، شوهر برای مجازات زن،

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... _____ ابراهیم ظاهری عبدوند

گردن او را با شمشیر می‌زند: «شمشیرش را کشید و همسرش را کشت» (لوریمر، ۱۴۰۱، ص. ۶۹). دلایل روان‌شناختی مانند احساس حقارت، ناکامی در رسیدن به خواسته و عصبانیت نیز در این زمینه، نقش بسیار مهمی (۳۳ درصد) داشته است؛ چنان‌که در قصه «تک برادر»، برادران، به دلیل احساس حقارت، دیگر برادر را در چاه می‌اندازند:

رومون می‌شه بهش [پدر] بگیم که این نصفه آدم ما رو نجات داد؟ عاقبت شیش تا برادر ناجنس تصمیم گرفتن که شب کنار رودخونه استراحت کنن و با ترفندی، تک‌سوار رو بندازن توی آب و خودشون برن. خلاصه نصف شب اونا تک‌سوار انداختن توی آب (تهماسبی کهیانی، ۱۳۹۱، ص. ۶۵).

یا در قصه «چگونه فاطیما مادرش را کشت و ماجراهای پس از آن»، مادر به سبب عصبانیت بر سر دختر فریاد می‌کشد و به او توهین می‌کند: «مادرش فریاد کشید ای بدبخت بیچاره» (لوریمر، ۱۴۰۱، ص. ۸۴). ۱۹ درصد از علل خشونت نیز مسائل غریزی بوده است. در این مورد، عاملان خشونت به ویژه زنان، به عنوان شخصیت‌های ذاتاً پرخاشگر معرفی شده‌اند؛ برای نمونه در قصه «زن زیبا و شکارچی»، زن به صورت غریزی به اژدها تبدیل می‌شود و شوهر را آزار می‌دهد (لیموچی، ۱۳۸۵، ص. ۱۶۹) یا در قصه «تنبل پا زردآلو»، نامادری به سبب بدجنسی ذاتی، به دنبال آسیب زدن به شخصیت دختر است: «او همیشه دوست داشت دختر پادشاه را از چشم پدرش بیندازد» (دقیقیان، ۱۳۸۵، ص. ۴۰). از آنجا که در این رویکرد، خشونت قابل پیشگیری و کنترل نیست، بازنمایی آن در قصه‌ها در رواج خشونت می‌تواند آسیب‌زا باشد. عوامل اقتصادی مانند فقر کم‌ترین نقش (۸ درصد) را در ایجاد خشونت داشته‌اند؛ چنان‌که در قصه «جیکم جیکم سرگشته کوه و کمر نگشته»، همسر به سبب فقر اقتصادی پیوسته به شوهرش نق می‌زند و او را سرزنش می‌کند: «نامادری و بچه‌ها از این وضع ناراحت

بودند. نامادری مرتب به شوهرش غر می‌زد» (همان، ص. ۸). در مجموع می‌توان گفت در قصه‌های عامه بختیاری، عوامل اجتماعی و روان‌شناختی، مهم‌ترین عوامل خشونت‌آمیز معرفی شده‌اند که با آموزش می‌توان از آن‌ها پیشگیری یا آن‌ها را کنترل کرد.

جدول ۱۳. فراوانی علل خشونت‌های خانوادگی

Table 13. Frequency of causes of family violence

فراوانی	علل خشونت خانوادگی
۳۹ مورد (۳۳٪)	روان‌شناختی
۴۷ مورد (۴۰٪)	اجتماعی و فرهنگی (اخلاقی)
۲۲ مورد (۱۹٪)	غریزی
۹ مورد (۸٪)	اقتصادی

۴-۴. نگرش به خشونت خانوادگی

در قصه‌های عامه رایج در فرهنگ بختیاری، از طریق شخصیت‌ها، دو نگرش درباره خشونت‌های خانوادگی بازنمایی شده است که بر موضوع الگوسازی تأثیرگذار هستند: یکی خشونت‌های خانوادگی منفی و دیگری خشونت‌های خانوادگی مثبت. در رویکرد منفی که اغلب (۸۵ درصد) نگرش‌ها از این نوع است، معمولاً راوی کوشیده است با نشان دادن علل، پیامدها و توصیف منفی شخصیت‌هایی که دست به پرخاشگری می‌زنند، خشونت را در نظر مخاطب منفی جلوه دهند؛ برای نمونه در قصه «خواهران بدجنس زن پسر پادشاه»، بازنمایی رفتار، کنش و منش شخصیت‌های خواهر که به جای فرزندان خواهرشان، توله سگ و توله گربه می‌گذارند و به آزار و اذیتش می‌پردازند، به صورت منفی است که با ایجاد احساس تنفر در خواننده، نگرش منفی به چنین خشونت‌هایی نیز شکل می‌گیرد یا در قصه «حیدریک و سممبر»، داماد که زن خود را

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... _____ ابراهیم ظاهری عبدوند

در زیر پا می‌اندازد و به او لگد می‌زند (لوریمر، ۱۴۰۱، ص. ۱۸۱)، توانایی، خواسته و بایسته مطلوبی ندارد؛ بنابراین مخاطب در ارزیابی خود، با او احساس همدلی نمی‌کند و رفتار خشونت‌آمیز وی را نیز تأیید نمی‌کند.

در مقابل این نگرش منفی به خشونت، در مواردی به خشونت به دیده مثبت (۱۵ درصد) نگریسته شده است. در واقع ساختار فرهنگی جامعه بختیاری این نوع خشونت‌های خانوادگی را تأیید کرده است و افراد، موقعیت‌های پرخاشگری مجاز و مورد تأیید را از طریق این قصه‌ها یاد می‌گیرند؛ خشونت‌هایی که می‌توانند پیامدهای زیان‌باری داشته باشند. این مورد، در قصه‌ها، هنگامی دیده می‌شود که شخصیت‌ها، به مجازات فرد خطاکار می‌پردازند. زمانی که یکی از اعضای خانواده، مرتکب پرخاشگری یا عملی خلاف عرف و اخلاق خانواده شود، دیگر اعضای خانواده به شدت به مجازات او می‌پردازند؛ چنان‌که در قصه «خواهر ملک احمد»، برادر برای مجازات خواهر که قصد آسیب زدن به او را داشته است، با تفنگ خواهرش را می‌کشد (دقیقیان، ۱۳۸۵، ص. ۱۲۳) یا در قصه «هفت برادران»، برادر کوچک، به سبب دروغ‌گویی و بدجنسی همسر، موهایش را به دم قاطر چموشی می‌بندد، در بیابان رها می‌کند تا به سزای عملش برسد (آسمند و خسروی، ۱۳۷۷، ص. ۴۶). در این موارد، در مخاطب چنین نگرشی ایجاد می‌شود که در مقابل خطای دیگران، می‌تواند خود برای مجازات آنان، به هر نوع و شیوه‌ای عمل کند که این امر، می‌تواند نتایج منفی به دنبال داشته باشد؛ بنابراین نیاز به اصلاح و افزایش آگاهی اجتماعی در این زمینه احساس می‌شود تا هر فردی خود را مجاز به اعمال خشونت علیه دیگری نبیند و به افراد خانواده آسیب نرساند.

جدول ۱۴. فراوانی نگرش مثبت و منفی به خشونت‌های خانوادگی

Table 14. Frequency of positive and negative attitudes towards family violence

نگرش مثبت	نگرش منفی
٪۱۵	٪۸۵

۵. نتیجه

نتایج بررسی‌های روان‌شناسان اجتماعی در زمینه خشونت نشان می‌دهد در رسانه‌های مختلف، از جمله در قصه‌ها و داستان‌ها، الگوهای نمادین و جایگزین برای خشونت بازنمایی می‌شود؛ موضوعی که بر شکل‌گیری ساختار ذهنی افراد در نگرش به خشونت تأثیرگذار است. بر این اساس به‌ویژه نظریه معتقدان به منشأ اجتماعی پرخاشگری و یادگیری اجتماعی، قصه‌های عامه مکتوب رایج در فرهنگ بختیاری بررسی شد که نتایج، بیان‌کننده این است در این قصه‌ها، دو نگرش به خشونت وجود دارد: یکی منفی و دیگری مثبت. در نگرش منفی، شخصیت‌هایی که به‌عنوان الگوی نمادین و جایگزین خشونت معرفی شده‌اند، خواسته و توانایی نامطلوبی دارند که از دانش خود نیز در جهت اهداف ناهنجار استفاده می‌کنند؛ بنابراین ارزیابی مخاطب از آنان، منفی است و با احساس تنفر از رفتار خشونت‌آمیز آنان، خود نیز از انجام چنین رفتارها و کنش‌هایی دوری می‌گزینند. در برخی از قصه‌ها، افراد خطاکار با رفتار پرخاشگرانه دیگران روبه‌رو می‌شوند. به این نوع خشونت‌ها، در قصه‌های عامه بختیاری، نگرش مثبتی وجود دارد. براساس نظر روان‌شناسان اجتماعی، این شدت خشونت، موجب می‌شود مخاطب از کنش‌های افراد خطاکار دوری گزینند، اما آنان به این نتیجه نیز می‌رسند که خود در برابر اشتباه یا خطای دیگران، شدیدترین رفتارهای پرخاشگرانه را انجام دهند؛ بنابراین چنین نگرشی می‌توان باعث افزایش پرخاشگری و خشونت شود و به نظر می‌رسد نیاز

بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... _____ ابراهیم ظاهری عبدوند

به اصلاح این نگرش وجود دارد؛ نگرشی که می‌تواند آسیب‌های فراوانی در جامعه به دنبال داشته باشد.

روانشناسان اجتماعی، درباره علل خشونت به عواملی چون تمایلات غریزی، آموزش و ناکامی اشاره کرده‌اند که در قصه‌های مورد بررسی به همه این دلایل توجه شده، اما از نظر فراوانی بیشتر عوامل اجتماعی، اخلاقی و روان‌شناختی (مردسالاری، دروغ، حرص، ناکامی و احساس حقارت) برجسته شده است؛ یعنی اموری که با آموزش می‌توان به اصلاح آن‌ها پرداخت.

از دیگر مسائلی که روان‌شناسان اجتماعی در بررسی خشونت به آن توجه ویژه داشته‌اند، انواع خشونت (کلامی - روانی، فیزیکی، اقتصادی و جنسی)، عاملان و قربانیان آن در فرهنگ‌های مختلف است. بررسی این مسائل در قصه‌های عامه مکتوب در فرهنگ بختیاری، نشان‌دهنده این است که در این قصه‌ها، اعضای خانواده‌ها برای آسیب زدن به دیگری و به مخاطره افکندن وجهه او، بیشتر از خشونت‌های کلامی - روانی چون توهین، تحقیر، طرد کردن و غرزدن استفاده کرده و سپس به خشونت‌های فیزیکی شدید چون بستن به دم قاطر، انداختن در چاه، سوزاندن و انداختن در دیگ آب جوش روی آورده بودند. روان‌شناسان اجتماعی، نقش شیوه زیست مردم - زندگی کشاورزی یا دامداری - را در شدت و ضعف خشونت تأثیرگذار دانسته‌اند که این امر قابل تعمیم به فرهنگ بختیاری نیز است. در واقع از علل مهم نشان دادن چنین خشونت‌هایی در فرهنگ بختیاری، شغل دامداری و ساختار ایلی در این قوم است که این شیوه زیست، ایجاب‌کننده شدت در اعمال خشونت است. از نظر عامل و قربانیان، در این قصه‌ها، عامل خشونت‌های خانوادگی، بیشتر همسر/مادر بوده است و قربانی آن‌ها دختر/خواهر و پسر/برادر. این امر نشان‌دهنده میزان فرزندآزاری و این موضوع در

فرهنگ بختیاری است که در خانه، بیشتر همسر/مادر فعال، اثرگذار و مسئول امور و تربیت فرزندان است تا شوهر/پدر.

در پایان پیشنهاد می‌شود برای کنترل خشونت خانوادگی در فرهنگ بختیاری، ضمن توجه به عوامل روان‌شناختی، اجتماعی و اخلاقی‌ای چون ناکامی، مردسالاری و دروغ‌گویی، به اصلاح نگرش در زمینه مجازات و تنبیه افراد توجه شود؛ عاملی که نگرش مثبت به آن در فرهنگ بختیاری وجود دارد و نقش مهمی در شکل‌گیری رفتارهای خشونت‌آمیز در این فرهنگ به‌ویژه در زمینه خانواده دارد.

منابع

- آسمند، ع. و خسروی، ح. (۱۳۷۷). *افسانه‌های چهارمحال و بختیاری*. شهرکرد: ایل.
- احمدی، ح.، و زنگنه، م. (۱۳۸۳). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر خشونت شوهران علیه زنان در خانواده. *مقالات اولین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران*. انجمن جامعه‌شناسی ایران، صص ۱۷۲-۱۸۷.
- اکبری، ر.، و دنیایی، ا. (۱۳۹۸). *جامعه‌شناسی خانواده و آسیب‌های نویدپدید آن*. تهران: آوای نور.
- بابایی حسن‌سرا، م.، و قلندری، م. (۱۳۹۷). تأثیر قصه‌گویی بر گرایش منفی نسبت به والدین و پرخاشگری کودکان. *رویش روان‌شناسی*، ۷(۳)، ۵۳-۷۸.
- بارون، ر.، و همکاران (۱۳۸۸). *روان‌شناسی اجتماعی*. ترجمه ی. کریمی. تهران: روان.
- بلالی مبینی، ف.، و حسنی، م. (۱۳۸۸). فراوانی خشونت علیه زنان توسط همسرانشان در شهر کرمان. *روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، ۵(۳)، ۳۰۰-۳۰۷.
- تهماسبی کهبانی، ج. (۱۳۹۱). *اوسانه‌های لردگان*. شهرکرد: نیوشه.
- ثنایی، ب. (۱۳۶۸). نظریه یادگیری اجتماعی. *تعلیم و تربیت*، ۲۰، ۱۱-۲۱.

- بازتاب خشونت خانوادگی در قصه‌های عامه رایج در... _____ ابراهیم ظاهری عبدوند
- درویش‌پور، م. (۱۳۷۸). چرا مردان به اعمال خشونت علیه زنان ترغیب می‌شوند؟. *مجله زنان*، ۸(۵۶)، ۵۵-۵۹.
- داود منیر، م. و همکاران (۱۳۸۸). *خشونت خانوادگی، عوامل و راه‌کارهای مقابله با آن*. بی‌جا: مطبوعه محمدیوسف عطا.
- دقیقیان، و. (۱۳۸۵). *افسانه‌های بختیاری*. تهران: کتاب روشن.
- رئسی، ج. (۱۳۸۲). جوانان و ناهنجاری‌های رفتاری. *فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی*، ۲۱، ۱۳۸-۱۵۸.
- سلیمی، م. و چیت‌ساز، م. (۱۳۹۹). شناسایی عوامل مؤثر بر خشونت خانگی علیه مردان. *پژوهش‌های جامعه‌شناختی*، ۱۴(۱۴)، ۷۴-۵۱.
- صداقت، ک. و زرینیان، ج. (۱۳۸۷). عوامل اجتماعی و خشونت خانوادگی در بین خانواده‌های شهر تبریز. *مجله جامعه‌شناسی*، ۱(۱)، ۱۱۱-۱۳۵.
- عبداللهی‌نژاد، ع. و مجلسی، ن. (۱۳۹۷). خشونت کلامی در فضای مجازی؛ مطالعه موردی اظهارنظرهای دنبال‌کنندگان در صفحات اینستاگرام هنرمندان ایرانی. *مطالعات رسانه‌های نوین*، ۴(۱۳)، ۶۱-۱.
- کار، م. (۱۳۸۰). *پژوهشی درباره خشونت علیه زنان در ایران*. تهران: انتشارات روشنگران.
- کریمی، ی. (۱۳۹۳). *روان‌شناسی اجتماعی*. تهران: دانشگاه پیام نور.
- کلاینبرگ، ا. (۱۳۸۶). *روان‌شناسی اجتماعی*. ترجمه ع.م. کاردان، تهران: علمی و فرهنگی.
- گلچین، م.، قلی‌پور، س.، قادری، ص. و حیدری، ع. (۱۴۰۱). بازنمایی خشونت در مثل‌های لکی. *مسائل اجتماعی ایران*، ۱۳(۱)، ۲۴۸-۲۲۹.
- لوریمر، د. (۱۴۰۱). *قصه‌های بختیاری*. ترجمه ا. رضوی و ص. رضوی، شهرکرد: دزپارت.
- لیموچی، ک. (۱۳۸۵). *افسانه‌های مردم بختیاری*. تهران: پازی تیگر.
- محمدی، ف. و میرزایی، ر. (۱۳۹۱). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر خشونت زنان (مطالعه شهرستان

روانسر). *مطالعات اجتماعی*، ۶(۱)، ۳۱-۱.

نصیرزاده، ر.، و روشن، ر. (۱۳۸۹). مقایسه دو رویکرد قصه‌گویی در کاهش مؤلفه‌های رفتار پرخاشگرانه از دیدگاه والدین. *مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی بابل*، ۲(۲)، ۷۶-۷۰.

وامقی، م. (۱۳۹۲). خشونت خانوادگی در ایران: (مرور مطالعات ۱۳۸۷-۱۳۸۰). *رفاه اجتماعی*، ۱۳(۵۰)، ۳۷-۷۰.

References

- Abdolahinejad, A., & Majlesi, N. (2018). Verbal violence in cyberspace: a case study of *followers comments on Iranian artists' Instagram pages*. *Quarterly Journal of Modern Media Studies*, 4(13), 1-61.
- Ahmadi, H., & Zanganeh, M. (2004). Sociological investigation of factors affecting husbands' violence against women in the family. Articles of the first national conference on social harms in Iran. *Iranian Sociological Association*, 172-187.
- Akbari, R., & Donyaei, A. (2019). *Sociology of the family and its newly emerged injuries*. Avaye Noor.
- Asmand, A., & Khosravi, H. (1998). *Legends of Chaharmahal and Bakhtiari*. Il Publications.
- Babaei Hassansara, M., & Qalandari, M. (2018). Effect of storytelling on negative attitude and aggression of children toward their parents. *Rooyesh*, 7(3), 53-78.
- Balali Meybodi, F., & Hassani, M. (2009). Prevalence of *Violence against Women by Their Partners in Kerman*. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 15(3), 300-307.
- Baron, R., et al., (2009). *Social psychology* (translated into Farsi by Yousef Karimi). Ravan.
- Daqiqian, W. (2006). *Bakhtiari myths*. Ketab-e Roshan.
- Darvishpour, M. (1999). Why are men persuaded to commit violence against women? *Women Journal*, 8(56), 55-59.
- Davoud Monir, M. W., et al. (2009). *Family violence, causes, and solutions to fight it*. Mohammad Youssef Atta Publications.

- Golchin, M., Gholipour, S., Ghaderi, S., & Heydari A. (2022). Representation of violence in Laki's proverbs. *Social Problems of Iran*, 13(1), 229-248.
- Kar, M. (2001). *A research on violence against women in Iran*. Roshangaran Publications.
- Karimi, Y. (2014). *Social psychology*. Payam Noor University.
- Kleinberg, A. (2007). *Social psychology* (translated into Farsi by Ali Mohammad Kardan). Scientific and Cultural Publications.
- Limuchi, K. (2006). *Legends of Bakhtiari people*. Pazi Tiger Publications.
- Lorimer, D. (2022). *Bakhtiari's stories* (translated into Farsi by Elahe Razavi and Sediqeh Razavi). Dezpart.
- Mohammadi, F., & Mirzaei, R. (2012). Investigating social factors affecting women's violence (case study: Ravansar city). *Social Studies*, 6(1), 1-31.
- Nasirzadeh, R., & Roshan, R. (2010). Comparison of the two methods of storytelling in decrease of aggression from parents' point of view. *Journal of Babol University of Medical Sciences*, 12(2), 70-76.
- Reisi, J. (2003). Youths and behavioral abnormalities. *Social Sciences Quarterly of Allameh University Tabatabai*, 21, 138-158.
- Salimi, M., & Chistsaz, M. (2020). Identifying factors affecting domestic violence against men. *Sociological Research*, 14(14), 51-74.
- Sanaei, B. (1989). Social learning theory. *Education Quarterly*, 20, 11-21.
- Sedaqat, K., & Zarinian, J. (2008). Social factors and family violence affecting families in Tabriz. *Journal of Sociology*, 1(1), 111-135.
- Tahmasebi Kahyani, J. (2012). *Ousanehaye Lordegan*. Niushe.
- Vameqi, M. (2013). *Domestic violence in Iran* (review of 2001-2008 literature). *Refahj*, 13(50), 37-70.